

СОЦІОЛОГІЯ

УДК 504.75.13.101.2

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v040.2023.23>*М. О. Дубас*ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5244-0898>

аспірант

*Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
докторської школи імені родини Юхименків***ВІЙНА, ПАНДЕМІЯ COVID-19 ТА МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕНЬ ОНЛАЙН У СОЦІОЛОГІЇ:
ДОСЛІДНИЦЬКІ ВИКЛИКИ І СУЧАСНІ ТРЕНДИ****Постановка проблеми**

Події останніх років привертають дедалі більше уваги до цифровізації соціальних практик, та, відповідно, до цифрової соціології в цілому. Зміни, викликані пандемією COVID-19, а від 24.02.2022 – повномасштабною війною з росією, вплинули на кожен сегмент повсякденного життя людей у світі. Обмеження виникли у всіх галузях, торкнулися кожного офісу, кожної оселі, навчального закладу, малого, середнього та великого бізнесів. Не стала винятком і наукова діяльність: відтепер перед «класичними» методологіями досліджень постав неабиякий виклик, оскільки «правила гри» доведеться змінювати, щоб пристосуватися до новостворених (і незалежних від нас) умов.

По-перше, під час пандемії не було можливості збирати великі групи людей, що ускладнило процес збору даних, наприклад, це стало проблемою для фокус-групових досліджень. У магістерській кваліфікаційній роботі мною було використано модифіковану версію, а саме – онлайн фокус-групи для дослідження сприйняття феномену корупції студентами НаУКМА. Тепер, під час війни, збирати групи респондентів будь-де, навіть у регіонах, що наразі не є епіцентрами бойових дій, небезпечно та ризиковано. Неабиякої актуальності набувають саме цифрові методології соціологічних досліджень.

По-друге, постає проблема етичної складової досліджень у галузі Digital Sociology (наприклад «сумнівно законне» використання консалтинговою компанією Cambridge Analytica даних користувачів соціальної мережі Facebook напередодні президентських виборів у США, коли переміг Д. Трамп).

По-третє, соціологи мають обмежений доступ до «big data», оскільки наразі багато платформ обмежують доступ до даних, що на них розміщуються, зокрема через те, що ці дані часто використовуються в спекулятивних цілях або з порушенням ethics code. Під час війни в Україні захист

і безпека персональних даних остаточно стали необхідною умовою (багато реєстрів наразі перебувають у закритому стані), тож це також потрібно враховувати під час проведення майбутніх досліджень.

Науковці, що проводять польові дослідження, а також ті, які вимагають face-to-face спілкування, змушені підлаштовуватися під нові умови взаємодії з респондентами [2, с. 76].

Мета статті

Метою цієї статті є описати методології досліджень онлайн у соціології та розкрити їхні переваги і недоліки в контексті обмежень, спричинених війною та пандемією COVID-19.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із даної теми

Через необхідність дотримання соціальної дистанції, стало набагато важче проводити дослідження, що вимагають очної присутності респондента (-ів). У статті про дослідження молоді, а саме мігрантів із Сирії, що осіли в Канаді, автори виділили три основні параметри, обрані для аналізу методології (підбір респондентів, згода на обробку інформації та безпосередньо проведення самих інтерв'ю) та впливу на методологію карантинних обмежень через пандемію COVID-19. Окремо приділили особливу увагу до культури як до частини методології дослідження (як активного рефлексивного процесу) [3, с. 769].

Стрімкий розвиток інноваційних технологій призвів до появи нових методів дослідження в усіх академічних галузях. Інструменти та програмне забезпечення для забезпечення належного функціонування цифрових методів досліджень також активно розробляють, а їх впровадження – широко поширене у всьому світі. Особливо у розвинених країнах використання цифрових методів дослідження не є рідкістю, це неабияк допомагає збирати і аналізувати дані досліджень [2, с. 76].

Пандемія коронавірусу висунула унікальні умови до методологічних та етичних складових

соціологічних досліджень. Research Ethics Board (комітет етики досліджень, надалі – REB) Канади у 2020 році звернулися до всіх дослідників, що діяли в межах їхньої юрисдикції з розпорядженням припинити проведення досліджень (face-to-face) або ж подати заявки на внесення правок задля доведення відповідності методів досліджень місцевим заходам із охорони здоров'я. У будь-якому випадку, застосування вже звичних методів опитування стало неможливим через імовірну небезпеку для учасників досліджень (як для респондентів, так і для дослідників). Так само, як вирішили діяти ми під час мого дослідження для магістерської роботи, вищезгадані дослідники вирішили скористатися цифровою платформою Zoom для проведення інтерв'ю, щоб забезпечити дотримання норм запроваджених карантинних обмежень. Важливо також зазначити, що інтерв'ю проводилися тільки з використанням аудіо зв'язку, без відео – задля забезпечення приватності та меншої суб'єктивізації респондентів. За згоди учасників звук було записано, а пізніше записи було передано до Primary Investigators (PI), тож тільки ці дослідники мали доступ до них [3, с. 770].

При підборі респондентів дослідники також зіткнулися з труднощами, спричиненими саме пандемічними обмеженнями COVID-19: це неможливо було зробити через локальні організації, оскільки останні було зачинено на карантин. Одна з таких організацій відмовилася співпрацювати за допомогою Zoom, оскільки використання цього програмного забезпечення не було передбачено їхніми нормативними документами. Аналогічно до опису проблеми в моїй магістерській тезі, автори статті зазначили, що деякі респонденти не змогли взяти участь через відсутність у них доступу до високошвидкісного Інтернету. Також, незважаючи на те, що платформу Zoom було схвалено REB, приватність даних, отриманих під час дослідження, не могла бути гарантованою, що могло призвести до небажаних наслідків. Через теракт 09 вересня 2001 року мусульманська діаспора перебуває під особливим урядовим наглядом, оскільки навіть простий дзвінок мігрантів додому міг потягнути за собою такі наслідки як звинувачення в тероризмі, початок особливого розслідування або ж навіть депортацію. Саме через це локальні організації, що опікуються мігрантами з Сирії, часто відмовлялися будь-яким чином співпрацювати з дослідниками аби забезпечити належний рівень захисту для своїх клієнтів [3, с. 771].

Відповідно до політики Zoom щодо обміну даними від червня 2021 року, дані можуть передаватися або зберігатися в США, а також у країнах за межами Європейської економічної зони, Швейцарії та Великобританії. Враховуючи той

факт, що описане вище дослідження було проведено в Канаді, існує очевидний ризик для респондентів (йдеться про ризик небажаної публічності отриманих даних від мігрантів), оскільки Zoom – це «хмарний» сервіс. Справді, це обмежує ступінь гарантованої конфіденційності та приватності, оскільки влада в цьому випадку належить компанії, що отримує дані. Як зазначають автори статті «Reflections of methodological and ethical challenges in conducting research during COVID-19 involving resettled refugee youth in Canada»: *«Культурна рефлексивність відіграє роль у проведенні ефективних досліджень, але також сигналізує про вихід за межі процедурної етики та зосередженні уваги на мікроетиці, оскільки у міжкультурних середовищах можуть виникнути несподівані виклики, особливо спричинені структурними проблемами COVID-19»* [3, с. 772].

Автори статті «Can digital research be an alternative method during the COVID-19 pandemic in Indonesia?» пропонують наступне визначення методів цифрових досліджень (далі – DRM, Digital Research Method): це такі методи, що передбачають використання онлайн і цифрових технологій для збирання та обробки даних дослідження. Дослідники наводять приклади інструментів, таких як контент-аналіз, аналіз соціальних медіа, аналіз соціальних мереж, онлайн опитування, освітні дослідження та глибинні інтерв'ю в Інтернеті або обговорення у фокус-групах (за умови наявності інноваційного програмного забезпечення та необхідного інструментарію цифрових досліджень) [2, с. 76].

Вищезгадані дослідники у своїй статті описують проведений воркшоп за участю дослідників їхнього університету (Indonesian Institute of Sciences). Метою було з'ясувати, чи можна використовувати DRM як альтернативний метод збору та обробки інформації під час пандемії COVID-19. Автори звертають увагу на те, що незважаючи на очевидні суперечності щодо DRM, цифрові методи постійно отримують нові засоби для збору даних. Аналіз даних в Інтернеті та їх обробка дали початок сучасній «Big Data» для отримання інформації, необхідної для аналізу та нових відкриттів. Так зване «веб-сканування» в соціальних наукових дослідженнях передбачає копіювання даних із веб-сайтів та упорядкування цих даних у певних форматах для подальшої роботи з ними. Критикою DRM виступають безліч аргументів, як-от такі, що інколи дані, зібрані в Інтернеті, особливо з соціальних медіа, можуть відображати лише певні особисті думки і не можуть репрезентувати генеральну сукупність [2, с. 79].

Автори статті «Can digital research be an alternative method during the COVID-19 pandemic in Indonesia?» пропонують наступну класифікацію методів цифрових досліджень:

– **онлайн інтерв'ю** використовуються для збору інформації шляхом проведення глибокого інтерв'ю, зазвичай від окремого респондента. Коли респондентам необхідна гарантована конфіденційність, вони надають перевагу давати інтерв'ю саме онлайн. Цей метод прийшов на заміну «класичному» методу глибоких інтерв'ю, та полягає у зборі та обробці даних за допомогою спеціально розробленого програмного забезпечення (Zoom, Skype, Google Meet, WhatsApp Calls та іншого);

– **онлайн фокус-групові дослідження** використовують для збору інформації від груп респондентів, що напряму стосуються певної теми (за певною ознакою належать до тієї чи іншої цільової групи). Це стає заміною «класичного» методу фокус-групових досліджень та полягає у зборі та обробці даних за допомогою спеціально розробленого програмного забезпечення (Zoom, Skype, Google Meet, Microsoft Teams та іншого);

– **«веб-сканування» та аналіз даних онлайн**, що допомагає виконувати копіювання даних із веб-сайтів та упорядковувати дані у певних форматах, а також відображати інформаційний потік та соціальну взаємодію в Інтернеті. Застосування цього методу полягає в отриманні даних з різних джерел за допомогою застосування різних методів, таких як використання програмного забезпечення для «веб-сканування», API, програм загального використання та комп'ютерних скриптів, текстових корпусів у мережі, партнерство з такими компаніями, як Facebook, Twitter, Microsoft. Програмне забезпечення, що використовується – Scraper, DeepVisual, webhose.io, ParseHub, Octoparse, Getleft та інше;

– **веб-опитування** використовується для того, щоби виконувати копіювання даних із веб-сайтів та упорядковувати дані у певних форматах, а також відображати інформаційний потік та соціальну взаємодію в Інтернеті. Використання цього методу полягає у проектуванні ряду запитань, на які мають відповісти респонденти. Питання можуть бути відкритими, закритими або з варіантами відповіді (-ей). Програмне забезпечення, що використовується – Scraper, DeepVisual, webhose.io, ParseHub, Octoparse, Getleft та інше;

– **аналіз соціальних мереж**: метод, за допомогою якого можна візуалізувати зв'язки та взаємодії між акторами в одній групі на протилежності тому, аби вивчати людську поведінку чи будь-які взаємодії окремо. Застосування полягає у зборі даних із програмного забезпечення для записів даних із сервера, яке надає повну інформацію про взаємодію та дії користувачів із соціальних медіа. Наступний крок – аналіз отриманих даних за допомогою програмного забезпечення, що дозволяє побачити вузли, які зображують взаємодію акторів усередині групи (Gephi, Netlytics, Centrifuge, R, NodeXL та іншого);

– **аналіз соціальних медіа**. Цілями цього методу є дослідити, як можна отримати дані соціальної взаємодії, а також зрозуміти динаміку самоорганізованої системи, розповсюдження інформації та соціальний вплив. Застосування передбачає збір та аналіз даних про взаємодію та поведінку людей із соціальних медіа шляхом використання програмного забезпечення та програмування (Hotsuite, Snaplytics, HubSpot, Sprout Social, Google Analytics та іншого);

– **контент-аналіз та текстовий аналіз** використовують для аналізу вмісту, що з'явився в Інтернеті чи соціальних мережах, а також для аналізу тексту, отриманого з глибоких інтерв'ю, групових дискусій чи будь-якої іншої взаємодії. Використання полягає у обробці даних, зібраних з Інтернету або з обговорень та інтерв'ю в поєднанні з інтерпретацією цього за допомогою програмного забезпечення (наприклад, у Nvivo дані обробляються методом кодування) для отримання результатів. Програмне забезпечення: Nvivo, Netlytics, MAXQDA, Atlas.ti., RQDA та інше;

– **аналіз відео** передбачає аналіз певних умов за даними, отриманими із взаємодій на відео. Метод полягає у зборі відеороликів, пов'язаних з темою дослідження або зйомці відео безпосередньо під час польових досліджень, витяг відеозаписів із використанням допоміжного програмного забезпечення (CAQDAS, Google Video Intelligence, Nvivo, MAXQDA та іншого), а також інтерпретація відео для розуміння реального стану речей [2, с. 81-82].

Навідміну від традиційних методів, DRM має ряд сильних сторін, які відіграють особливу роль під час пандемії, особливо при майже нульовому контакті між дослідниками та об'єктами дослідження, що є наслідком низького ризику зараження COVID-19, оскільки більшість зустрічей проводяться онлайн. Використання DRM у соціально-гуманітарних дослідженнях може позитивно вплинути на процес дослідження для збору та аналізу даних. Охоплення DRM є ширшим, необмеженим у просторі завдяки розвитку технологій, які дослідники мають змогу використовувати в роботі. Оскільки DRM не передбачає безлічі поїздок науковців (переміщень, подорожей) для збору даних, особливо беручи до уваги карантинні обмеження через поширення COVID-19, ця умова безпосередньо знижує вартість дослідницької діяльності. Ще однією перевагою є те, що DRM є більш ефективними у використанні часу: можна провести набагато більше глибоких інтерв'ю (або фокус-груп, наприклад) за менший проміжок часу, оскільки дослідники не витратять час на подорожі до респондентів або на налаштування обладнання чи підготовкою кімнати для кожної наступної фокус-групи. Іншими словами, знижуються логістичні витрати (або взагалі немає потреби в них) [2, с. 78].

На прикладі проведених мною онлайн фокус-групових досліджень у рамках магістерської тези, було підтверджено те, що респонденти почувалися більш безпечно як в аспектах здоров'я, так і щодо забезпечення їхньої анонімності. Також респонденти не витрачали час, щоб дістатися до місця проведення дослідження, а також попередньо голосували за зручний для всіх часовий проміжок – таким чином, ніхто з респондентів не відмовився брати участь у дослідженні через ті чи інші обставини місця та часу. На противагу цьому, традиційні (або офлайн) фокус-групові дослідження не мають таких переваг, пов'язаних із часом або логістикою. Анонімність, яку мають змогу забезпечити при використанні онлайн-інструментів, може вплинути на вираження думок респондентами, особливо якщо це стосується сензитивних питань. Варто звернути увагу і на те, що люди деякі люди можуть видавати себе (онлайн) за інших, а також далеко не всі респонденти згодні ділитися особистою інформацією з незнайомими людьми на онлайн-платформі. Про вищеперераховані факти потрібно пам'ятати протягом відбору учасників (респондентів), а також їх ідентифікації та попереднього аналізу змісту запитань (на предмет сензитивності): це допоможе уникнути складнощів під час проведення досліджень. Перевагою онлайн методологій є і те, що, застосовуючи їх, можна залучити до, наприклад, фокус-групових досліджень, людей, котрі офлайн найчастіше не є доступними – політиків, державних службовців найвищого рангу, відомих людей [5, с. 49-50].

Серед переваг DRM також можна визначити і те, що ці методи забезпечують охоплення ширшого діапазону даних – як стосовно об'єму інформації, так і відносно часових рамок, оскільки масиви даних, що зберігаються в мережі Інтернет у відкритому доступі, можуть бути використаними для безлічі досліджень. У свою чергу, інформація з соціальних мереж може бути використана для аналізу соціальних зв'язків або мережевого аналізу. Обмеженням для DRM є те, що валідність даних, взятих із мережі, потрібно перевіряти, що також потребує часу. Одним із найбільш значущих викликів, що постають перед DRM, є забезпечення належного обслуговування цифрової інфраструктури для уможливлення сканування, передачі, обробки та аналізу даних. Доступ до Інтернету, (особливо в країнах, що розвиваються) часто є обмеженим: повільне з'єднання з Інтернетом, що може призвести до порушення під час збору даних або створити похибки під час аналізу даних [2, с. 76]. Швидкий темп розвитку цифрових технологій дуже позитивно впливає на використання якісних методів дослідження, зокрема за допомогою використання нових інструментів. Поява цифрових диктофонів та відеокамер, розроблення новітнього програмного забезпечення

(наприклад, софт для автоматичного написання транскриптів) робить трансформування даних із одного формату в інший набагато легшим і зручнішим, а це, відповідно, суттєво заощаджує час, який раніше дослідники витрачали на «ручні» збір та обробку інформації. Інтернет-платформи також стрімко розвиваються, тож сьогодні можна використовувати різні формати спілкування онлайн, що значуще вплинуло на шляхи збирання та обробки якісних даних [4, с. 761].

Дослідження, що проводилися онлайн, показали взаємозв'язок між тим, як респонденти поведуться в реальному житті та у віртуальному середовищі відповідно. Це довело, що відмінності між двома світами (середовищами) – реальністю та віртуальною реальністю – стають більш розмитими та менш помітними. Це, у свою чергу, прирівнює два методи: онлайн-дослідження та традиційні, офлайн-дослідження. Тому переваги та набір соціальних взаємодій у офлайн-дослідженнях можна перенести і в онлайн площину [5, с. 49].

Використовуючи DRM, дослідники отримують доступ до Big Data, що зберігається в мережі Інтернет. Такі дані можна знайти у Facebook, Instagram та Twitter. Значущою проблемою дослідники вважають цифровий розрив, який досі існує у цифровому світі. Йдеться про глобальні диспропорції з перспективи доступу до обчислювальних та інформаційних ресурсів, таких як Інтернет, та отриманих можливостей від такого доступу. Цифровий розрив – світова проблема, що призводить до нерівності в доступі до даних, наприклад, у розвинених країнах та країнах, що розвиваються, у слаборозвинених регіонах. Через це цифровий розрив є перепорою для належного впровадження DRM [2, с. 86].

Важливим аспектом онлайн-досліджень є і етичні питання. Дані, отримані з соціальних мереж для аналізу, на жаль, не завжди збираються належним чином (без порушень прав людини). Яскравим прикладом цього є скандал, що відбувся 2016 року під час президентських виборів у США: консалтингова компанія Cambridge Analytica (далі – CA) незаконно отримувала інформацію про користувачів з Facebook і використовувала їх для підтримки політичної кампанії Дональда Трампа. Цей кейс поставив питання про захищеність інформації у соціальних мережах в цілому, і, на мою думку, про етичну складову сучасних соціологічних досліджень зокрема. Цей скандал відкрив дискусію щодо використання даних соціальних мереж та виділив дві основні проблеми:

1. Дані зібрані з соціальних мереж є одночасно потужними та нейтральними (можуть бути небезпечним залежно від того, як вони застосовуються);
2. Єдиний спосіб проти зловживань цими даними – заблокувати їх всередині платформи [6, с. 2].

Щодо використання даних із соціальних мереж у передвиборчих кампаніях, дослідники дійшли наступного висновку: *«Чим більше громадськість та політичні діячі вважатимуть, що долю виборів можуть вирішувати дані соціальних медіа та обчислювальний ринок (і при цьому інвестувати в них, а не сприяти більш насиченим політичним дискусіям), тим гіршою буде якість публічних дебатів. Саме через це дані соціальних медіа ніколи не можна використовувати наївно, без аналізу контексту їхнього створення та без врахування похибок»* [6, с. 6].

У статті Вентуріні та Роджерс [6, с. 1-2] йдеться про API-based research – підхід до обчислювальних соціальних наук та цифрової соціології, заснований на вилученні записів із масивів даних, доступних онлайн-платформам через їх інтерфейси прикладного програмування (API). Соціальні медіа стали джерелом великої кількості даних, які у разі недостатньої захищеності можуть призвести до значущих наслідків, наприклад навіть вплинути на перебіг виборів. За інформацією зі ЗМІ, компанія SA незаконно заволоділа даними понад 80 мільйонів користувачів. Ці дані або «Big Data», які були зібрані компанією SA, вважаються сумнівними за походженням, дефектними через нерівномірність охоплення та неетично зібраними. Колишній співробітник SA, Крістофер Вайлі, розповів, що в 2013 році дізнався про дослідження в Центрі психометрії Кембриджського університету, які дозволяли складати детальні профілі користувачів на основі вірусних тестів у Facebook. Він зрозумів, що завдяки цьому можна в разі ефективніше розміщувати політичну рекламу в соцмережах – застосовувати так зване мікротаргетування. Також у статті йдеться про Когана (професора Кембриджського університету), який за ідеєю Вайлі створив додаток із психологічним тестом, завдяки якому йому вдалося отримати дані 50 мільйонів користувачів. Створений додаток запитував у користувачів інформацію про них самих і їхніх Facebook-друзів, чиї дані були закриті налаштуваннями приватності. Багато інформації про користувачів можуть надати їхні «лайки». Завдяки аналізу вподобань у соцмережах можливо вибудовувати досить точні моделі поведінки людей [6, с. 2-4].

Із моменту свого заснування соціальні дослідження потрапили у «розрив» між багатими, але недостатніми за кількістю якісними даними та великими за обсягом, але «сирими» кількісними даними. На думку дослідників, цей розрив, який здавався непереборним лише пару десятиліть тому, дедалі більше скорочується завдяки наборам даних (масивам), доступних цифровим медіа. Бруно Латур стверджує, що *«цифрові записи (дані) набагато точніше агрегуються (збираються в кластери, групуються), ніж демографічні дані та дані опитувань. Вони дозволяють*

не просто оцінювати категорії та думки, але й досліджувати взаємодію «слово в слово». До цифрового посередництва це було можливо лише для невеликих та розташованих поряд спільнот, які можна було досліджувати за допомогою етнографічних методів» [6, с. 4].

Як зазначає Лаптон [1, с. 3], посилення на "кібер" тепер замінено на "цифрове", внаслідок того, що Інтернет став більш поширеним, відбувся перехід від звичних робочих столів до пристроїв, які можна носити на тілі та легко переміщувати до будь-яких місць. В рамках цього загального дискурсивного кроку термін „цифрова соціологія”, хоча і відносно новий у соціології, починає замінювати давніші терміни. Така зміна термінології співзвучна з іншими дисциплінами та дискурсами в Інтернеті, де термін "цифровий" прийшов на зміну терміну "кібер", і тепер ми бачимо "цифрові гуманітарні науки", "цифрові культури" та "цифрову антропологію" як загальнозживані терміни. Однак ця нова назва виходить за рамки просто лінгвістичної. Особливо помітним у цифровій соціології, оскільки вона виникла як піддисципліна, є не лише її орієнтація на нові технології, що розвинулися з початку цього століття, але й розвиток своєрідного теоретичного та критичного підходу. Севедж і Барроуз [1, с. 6] стверджували, що (принаймні у Великобританії) існує «криза емпіричної соціології, що наступає», тоді як Гейн [1, с. 6] стверджує, що соціологія втратила свою ідентичність і, більше того, свій шлях. Ці дослідники стверджують, що соціологи мають менший доступ до великих даних, ніж безліч комерційних установ, і їм буде важко конкурувати з цими установами у продукуванні, архівуванні, зберіганні та аналізі цих даних. Також у статті йшлося про те, що соціологи не мають великого досвіду в обробці саме цифрових даних, а технічні аспекти роботи з цифровими технологіями та спроби їх дослідження зокрема можуть стати для соціологів справжнім викликом [1, с. 5].

Висновки

Зважаючи на описані вище переваги та недоліки методологій досліджень онлайн, можна зробити висновок, що дослідники неминуче повинні пристосовуватися до умов, які виникли внаслідок війни та пандемії COVID-19. DRM, у свою чергу, вважається потенційно альтернативним інструментарієм у соціологічних дослідженнях в умовах невизначеної пандемічної ситуації [2, с. 76]. Відкритими є багато питань щодо етичних аспектів досліджень онлайн, а також безпеки респондентів, законності шляхів збору даних, цифрових розривів, а також валідності та надійності даних із мережі Інтернет. Ця тема є надзвичайно актуальною зараз, тому щодня з'являються нові матеріали та напрацювання науковців – роботи, присвячені саме адаптації наукового середовища до умов, спричинених війною та пандемією COVID-19.

Література

1. Lupton, Deborah (2013). Digital sociology: beyond the digital to the sociological. In The Australian Sociological Association 2013 Conference Proceedings: Reflections, Intersections and Aspirations, 50 Years of Australian Sociology. Osbaldiston, N., Strong, C. and Forbes-Mewett, H. (eds). Melbourne: TASA. Available at <http://www.tasa.org.au/tasa-members/2013-conference-papers/>
2. Rifai B., Yayusman M., Barid V. (2021), Can digital research be an alternative method during the COVID-19 pandemic in Indonesia? Journal of Indonesian Social Sciences and Humanities, Vol. 11, № 1
3. Salam Z., Nouvet E., Schwartz L. (2021), Reflections of methodological and ethical challenges in conducting research during COVID-19 involving resettled refugee youth in Canada, Journal of Medical Ethics, Published Online First: 06 July 2021. doi: 10.1136/medethics-2021-107291
4. Stancanelli J. (2010). *Conducting an Online Focus Group*. The Qualitative Report, 15 (3), 761-765. Retrieved from: <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR15-3/ofg2.pdf>
5. Stewart, D. & Shamdasani P. (2016). *Online Focus Groups*. Journal of Advertising, 46(1), 48–60. doi:10.1080/00913367.2016.1252288
6. Venturini, T., & Rogers, R. (2019). "API-Based Research" or How can Digital Sociology and Journalism Studies Learn from the Facebook and Cambridge Analytica Data Breach. Digital Journalism, 1–9. doi:10.1080/21670811.2019.1591927

Анотація

Дубас М. О. Війна, пандемія COVID-19 та методології досліджень онлайн у соціології: дослідницькі виклики і сучасні тренди. – Стаття.

У статті розглядаються виклики, з якими зіткнулася дослідницька спільнота у зв'язку з обмеженнями, накладеними пандемією COVID-19 та війною з росією (із початком саме повномасштабного вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року). Йдеться про фізичні (ускладнення або унеможливлення вільного пересування країною, життя в окупації чи у прифронтовій зоні) та етичні обмеження, з котрими науковцям доводиться мати справу сьогодні. Зокрема звернено увагу на порушення етики досліджень під час роботи з Big Data (зокрема збір даних користувачів, здійснений Cambridge Analytica і Facebook через отримання доступу до чутливої інформації), що вплинули навіть на результати президентських виборів у США. У статті описано інструменти (контент-аналіз, аналіз соціальних медіа, аналіз соціальних мереж, онлайн опитування, глибинні інтерв'ю в Інтернеті та онлайн фокус-групи) цифрових методів досліджень (DRM), що передбачають використання онлайн і цифрових методологій для збирання даних дослідження, а також порівняно їх із так званими «традиційними» методами, наведено переваги та недоліки останніх. Розкрито питання конфіденційності та безпеки даних, анонімності користувачів програмного забезпечення, що використовується для збору даних, наприклад, Zoom.

Зроблено акцент на тому, що хоча поява нових методів із розвитком технологій і полегшує роботу дослідників, проте вимагає особливої уваги в аспекті дотримання Ethics Code. У статті звернено увагу на те, що поведінка людей у віртуальному та реальному середовищі практично ідентична, тому це уможливорює встановлення знаку рівності між так званими традиційними методами та цифровими (або онлайн) методами досліджень у соціології. Це також певним чином додає статті актуальності, оскільки серед соціологів досить часто виникають суперечки щодо того, чи можна прирівнювати офлайн та онлайн методи досліджень.

Ключові слова: онлайн методології, цифрова соціологія, цифрові методи досліджень (DRM), дослідницькі виклики, етика досліджень, війна, COVID-19, Big Data, Facebook, Cambridge Analytica.

Summary

Dubas M. O. War, COVID-19 pandemic and online research methodologies in sociology: research challenges and modern trends. – Article.

The article contains description and analysis of the challenges the research community has faced due to the constraints imposed by the COVID-19 pandemic and the war with Russia (starting from the full-scale invasion on February 24th in 2022). It is about the physical (difficulty or impossibility of free movement around the country, life under occupation or in the front-line zone) and ethical limitations that scientists have to deal with today. Attention was also drawn to violations of research ethics when working with Big Data (in particular, the collection of user data by Cambridge Analytica and Facebook through gaining access to sensitive information), which even affected the results of the US presidential election. The article describes digital research methods (DRM) tools (content analysis, social media analysis, social network analysis, online surveys, online in-depth interviews, and online focus groups) that involve the use of online and digital methodologies to collect research data, as well as comparing them with the so-called "traditional" methods, the advantages and disadvantages of the latter are given. The issue of data privacy and security, anonymity of users of software used to collect data, such as Zoom, is disclosed. Emphasis is placed on the fact that although the emergence of new methods with the development of technology facilitates the work of researchers, it requires special attention in terms of compliance with the Ethics Code. The article draws attention to the fact that the behavior of people in a virtual and real environment is almost identical, so it makes it possible to establish an equal sign between the so-called traditional methods and digital (or online) research methods in sociology. This also adds some relevance to the article, as there is quite often controversy among sociologists as to whether offline and online research methods can be equated.

Key words: online methodologies, digital sociology, digital research methods (DRM), research challenges, research ethics, war, COVID-19, Big Data, Facebook, Cambridge Analytica.